

در غیاب فرمانده

نگاهی به زندگی و مجاهدت‌ها و رشادت‌های شهید محمدعلی جهان‌آرا برای حفظ و بازپس‌گیری خرمشهر

سارا حسینی
گزارش‌نویس

ساعت سه بعدازظهر روز سوم خرداد ۱۳۶۱، مخاطبین رادیویکی از بهترین خبرهای سال‌های جنگ را از رادیو شنیدند: «شنوندگان عزیز توجه فرمایید؛ خونین‌شهر، شهر خون آزاد شد.» این خبری بود که بسیاری از ایرانیان بیش از یک سال برای شنیدن آن انتظار کشیده بودند. خبری که برای شنیدنش جوانان بسیاری به خاک و خون کشیده شدند و در این میان حسرت فقدان فرمانده وصف‌ناشدنی بود. شهادت او داغی بود که بر دل نیروهای رزمنده خرمشهر نشست. در روزهای سقوط خرمشهر که نیروهای ایرانی بسیار ناامید و سرگردان بودند، جهان‌آرا دست از مبارزه و تلاش نکشید و از او نقل شده که به همراهان خود می‌گفت: «اگر خرمشهر سقوط کرد دوباره آن را پس می‌گیریم، مراقب باشیم ایمانمان سقوط نکند.» جهان‌آرا مومن ماند اما هرگز فرصت نیافت فتح خرمشهر را ببیند.

در برابر رژیم پهلوی

محمد جهان‌آرا فرزند حاج سیدهدایت جهان‌آرا در سال ۱۳۳۳ در خرمشهر متولد شد. نوجوان بود که فضای سیاسی کشور و حرکت امام خمینی که در آن سال‌ها رو به اوج می‌گذاشت، پایش را به فعالیت‌های سیاسی کشانید. وی به همراه شماری از دوستانش در سال ۱۳۴۸ گروه الله‌اکبر را راه‌اندازی کرد و یک سال بعد از آن با برادرش به عضویت گروه مخفی سازمان حزب‌الله خرمشهر درآمد. دو سال بعد، یعنی در سال ۱۳۵۱، گروه حزب‌الله توسط عوامل ساواک شناسایی شد و تمام اعضایش، از جمله محمد، دستگیر و زندانی شدند. محمد به همراه دیگر اعضای گروه در دادگاه نظامی محاکمه شد و به خاطر سن کمش او را به یک سال زندان محکوم کردند. سال بعد وقتی که از زندان آزاد شد از او تعهد گرفتند و تهدیدش کردند که اگر بار دیگر وارد

فعالیت‌های سیاسی شود به شدت با او برخورد خواهند کرد. اما این تعهد و این تهدید نتیجه‌ای در روند فعالیت‌های وی نداشت. محمد در سال ۱۳۵۴ موفق به اخذ مدرک دیپلم شد و پس از آن در کنکور دانشگاه قبول شد و برای ادامه تحصیل راهی مدرسه عالی بازرگانی تبریز شد. در دانشگاه، فعالیت‌های سیاسی او همچنان ادامه داشت. او به همراه دوستانش انجمن اسلامی مدرسه عالی بازرگانی را پایه‌گذاری کرد. اعلامیه‌های انقلابی و جزوه‌ها و بیانیه‌های ضد رژیم توسط این انجمن اسلامی میان دانشجویان توزیع می‌شد.

در سال ۱۳۵۵ محمد به گروه «منصورون»، که یک گروه مذهبی معتقد به مبارزه مسلحانه بود، پیوست. از جمله فعالیت‌هایش در این گروه حمل مقدراری اسلحه از تهران به اهواز در سال ۱۳۵۶ بود که به‌رغم باخبر شدن ساواک از این کار آن را با زیرکی و مهارت انجام داد و نگذاشت که اسلحه‌ها به دست مأموران ساواک بیفتد. در پی اعزام تانک‌های ارتش رژیم شاه در سال ۱۳۵۷ به خیابان‌های اهواز اعضای گروه منصورون با نیروهای زرهی درگیر شدند.

ناجی خوزستان

محمد پیش از پیروزی انقلاب به جهت فعالیت‌هایش ناگزیر مدتی را به صورت مخفیانه زندگی کرد اما با پیروزی انقلاب به خرمشهر بازگشت و به همراه شماری از دوستانش اقدام به تأسیس کانون فرهنگی نظامی انقلابیون مسلمان کرد. این گروه در شرایطی تشکیل می‌شد که انقلاب نوپای ایران از هر جهت در معرض تهدید بود و از یک سو نیروهای جدایی‌طلب در فکر تجزیه خوزستان بودند و از طرف دیگر، بازماندگان رژیم پهلوی سعی داشتند به انقلاب نوپا ضربه بزنند.

محمد جهان‌آرا در سال ۱۳۵۸ با سرکار خانم صغری اکبرنژاد ازدواج کرد. در همان سال فرماندهی سپاه خرمشهر را به عهده گرفت و هم‌زمان جهادسازندگی خرمشهر را نیز پایه‌گذاری کرد. او در شرایط دشوار آن سال‌های خوزستان موفق شد آشوب‌ها و نیروهای فرصت‌طلب را سرکوب کند و کوشید از این رهگذر بار دیگر آرامش را تا حدودی به آن منطقه مهم ایران بازگرداند. جهان‌آرا می‌کوشید اقدامات فرهنگی را به منظور بازگرداندن مجدد آرامش به مردم در دستور کار قرار دهد. او باور داشت که شرایط نامطلوب مالی و آموزشی شرایط منطقه را برای گسترش فعالیت‌های

خرمشهر کو جهان‌آرا

- مرتضی سرهنگی، هدایت‌الله بهبودی
- انتشارات سوره مهر
- ۴۰ صفحه
- ۵ هزار تومان

این اثر جلد پنجم از مجموعه «بانوی ماه» است و شامل گفت‌وگوی نویسندگان با صغری اکبرنژاد همسر شهید جهان‌آرا می‌شود. کتاب شامل مصاحبه‌های ریزبینانه و موشکافانه در مورد وجه شخصی، سیاسی و جنگی زندگی شهید جهان‌آرا است و در میانه این گفتگوها همسر شهید به بیان دیدگاه‌های سیاسی همسرش، واکنش‌هایش در برابر رفتارها و خواسته‌های بنی‌صدر، نگاهش به جنگ و جانفشانی‌های او طی آن سال‌ها می‌پردازد.

فرمانده شهر

- بر اساس زندگی شهید محمد جهان‌آرا
- قصه فرماندهان ۱۵
- داوود بختیاری دانشور
- سوره مهر
- ۸۰ صفحه
- ۱۶ هزار تومان

کتاب زندگی شهید محمد جهان‌آرا از زمان تولد تا شهادت را شرح می‌دهد. کتاب شامل ۸ بخش است. زندگی‌نامه کوتاه وی، فعالیت‌هایش در دوران نوجوانی، شرکت و فعالیت در تظاهرات دانشگاه جندی‌شاپور اهواز و سرنگون کردن مجسمه شاه، مبارزات در دوران جنگ و محاصره آبادان و مقاومت وی با نیروهایش در خرمشهر که منجر به شکست حصر آبادان شد. روزهای فرماندهی وی در سپاه و گوشه‌هایی از روحیات و سجایای اخلاقی وی.

جهان‌آرا

- جستارهایی از زندگی و خاطرات شهید سیدمحمدعلی جهان‌آرا
- علی اکبری مزدآبادی
- انتشارات یازهرا
- ۳۱۱ صفحه
- ۴۸ هزار تومان

کتاب به طور کلی شامل جستارهایی از زندگی و خاطرات فرمانده بزرگ سپاه خرمشهر است. این اثر شامل سه بخش اصلی می‌شود. روایت ۲۵ نفر از هم‌زمان شهید، خاطرات همسرش و در نهایت سرنوشت و دست‌نوشته‌های او که برای نخستین بار منتشر می‌شود. همچنین متن‌هایی خواندنی از سخنان شهید جهان‌آرا در این اثر به چاپ رسیده است.